

Ár 2012, mánudaginn 5. nóvember er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Guðlaug B. Ólafsdóttir.

Fyrir er tekið **mál nr. 133/2012**:

M
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 30. júlí 2012, með kvörtun sóknaraðila, dagsettri 25. júlí 2012. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 30. júlí 2012, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dagsettu 27. ágúst 2012. Var bréfið sent sóknaraðila, með bréfi nefndarinnar, dagsettu 28. ágúst 2012, og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir bárust með bréfi, dagsettu 11. september 2012.

Málið var tekið fyrir á fundi nefndarinnar 5. nóvember 2012.

II.

Málsatvik.

Þann 4. júlí 2004 var lánsúmsókn dagsett. Þar óskaði A, eftir láni að fjárhæð kr. 1.750.000. Sóknaraðili og B, samþykktu að takast á hendur sjálfskuldarábyrgð á láninu. Tekið var fram að andvirði lánsins yrði varið til greiðslu á láni nr. X og heimild á reikningi nr. Y.

Þann 4. júlí 2004 var skjalið „Yfirlýsing vegna láns með sjálfskuldarábyrgð og/eða lánsveði“ undirritað. Þar kom fram að sóknaraðili og B óskuðu eftir að gangast í sjálfskuldarábyrgð fyrir A fyrir láni að fjárhæð kr. 1.750.000. Óskuðu sjálfskuldarábyrgðaraðilar eftir að falla frá greiðslumati. Tekið var fram að ábyrgðarmaður gæti óskað eftir að falla frá rétti sínum til að sjá greiðslumat lántakanda. Þá kom fram að ef heildarábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum lántakanda við sparisjóðinn væri kr. 1.000.000 eða meira væri ekki hægt að falla frá ósk um greiðslumat. Sparisjóðurinn áskildi sér rétt til að greiðslumeta lántakanda þótt allir ábyrgðarmenn féllu frá beiðni um greiðslumat. Þá kom fram að meira en helmingi lánsupphæðar yrði varið til greiðslu á skuldum lántakanda eða annarra hjá sparisjóðnum. Á skjalinu var einnig útdráttur úr samkomulagi um notkun ábyrgða á

skuldum einstaklinga, þ.e. 3. gr. þess. Einnig kom fram að sjálfskuldarábyrgðarmenn staðfestu að þeir hefðu fengið og kynnt sér bækling um sjálfskuldarábyrgðir og lánsveð.

Þann 4. júlí 2004 var skjalið „Greiðslumat vegna lántöku“ dagsett. Þar kom fram að skila þyrfti launaseðlum síðustu þriggja mánaða, afriti af síðasta skattframtali og síðustu greiðsluseðlum lána, og þessu skjali útfylltu til að greiðslumat gæti farið fram. Þá var liður sem bar yfirskriftina framfærslukostnaður, sem lántakandi fyllti inn, en niðurstaða hans var kr. 39.317. Þá voru önnur föst útgjöld húsaleiga að fjárhæð kr. 30.000.

Fyrir liggur skjalið greiðslumat sem ber með sér að hafa verið skráð þann 8. júlí 2004. Þar kom fram að hreinar tekjur fyrir og eftir lánveitingu væru kr. 186.380, greiðslubyrði lána var kr. 45.579 fyrir lánveitingu og kr. 53.933 eftir lánveitingu. Annar fastur kostnaður var kr. 30.000 fyrir og eftir lánveitingu og framfærslukostnaður var kr. 38.457 fyrir og eftir lánveitingu. Afgangur fyrir lánveitingu var kr. 72.344 og eftir lánveitingu var hann kr. 63.990.

Þann 12. júlí 2004 var skuldabréf nr. Z, að fjárhæð kr. 1.750.000, gefið út af A til FF. Varnaraðili hefur nú tekið yfir réttindi og skyldur FF skv. skuldabréfinu. Sóknaraðili og B tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð in solidum á láninu.

Þann 22. júlí 2004 var skjalið „Niðurstaða greiðslumats“ undirritað. Þar kom fram að sóknaraðili óskaði eftir að gangast í ábyrgð fyrir A. Tekið var fram að niðurstaða greiðslumats benti til þess að lántakandi gæti efnt skuldbindingar sínar miðað við núverandi fjárhagsstöðu. Einnig kom fram að meira en helmingi lánsupphæðar yrði varið til greiðslu á skuldum lántakanda hjá sparisjóðnum. Þá var útdráttur úr 3. mgr. 4. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga. Staðfesti sóknaraðili með undirritun sinni að hafa fengið og kynnt sér bækling um sjálfskuldarábyrgðir og lánsveð.

Kaupdagur skuldabréfsins var 27. júlí 2004.

Þann 16. mars 2012 sendi umboðsmaður skuldara varnaraðila tölvupóst fyrir hönd sóknaraðila þar sem óskað var eftir að ábyrgðaryfirlýsing sóknaraðila nr. Z yrði skoðuð og rökstudd afstaða tekin til gildis hennar. Þann 27. mars 2012 kvað varnaraðili ábyrgðina gilda.

Sóknaraðili skaut málinu til nefndarinnar með kvörtun dagsettri 25. júlí 2012.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst lausnar undan skyldu sem ábyrgðarmaður vegna skuldabréfs A nr. Z að upphaflegri upphæð kr. 1.750.000 frá 12. júlí 2004.

Sóknaraðili kveður varnaraðila ekki hafa staðið við skyldur sínar samkvæmt samkomulagi um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga þar sem sóknaraðili hafi skrifað undir skuldabréfið án þess að fyrir lægi greiðslumat. Skrifað hafi verið undir skuldabréfið þann 12. júlí 2004 en greiðslumat hafi verið undirritað tíu dögum síðar, eða þann 22. júlí 2004. Vextir skuldabréfsins hafi reiknast frá og með undirritun skuldabréfsins 12. júlí 2004. Sóknaraðili telur það ekki geta verið góða viðskiptahætti samkvæmt 19. gr. laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki.

Sóknaraðili byggir kvörtun sína einnig á því að varnaraðili neiti að leggja fram eldri gögn vegna ráðstöfunar á lánsfjárhæð sem tengist málinu. Samkvæmt lögum nr. 113/1996 um viðskiptabanka og sparisjóði ættu upplýsingalög nr. 50/1996 að gilda þar um. Í II. kafla upplýsingalaga komi fram allt um almennan aðgang að

upplýsingum ef farið sé fram á þær. Farið hafi verið fram á afhendingu gagna sem varnaraðili segi að engin skylda hvíli á FF eða FFF að geyma, þ.e. gögn vegna lána sem greidd hafi verið upp. Sóknaraðili telur að það geti ekki talist rétt.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að kröfum sóknaraðila verði hafnað. Varnaraðili vekur í upphafi sérstaka athygli á því að samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga sé ekki réttarheimild í íslenskum rétti heldur samkomulag sem feli í sér stefnufirrlýsingu aðila þess um framkvæmd veitingu ábyrgða í tengslum við lánveitingar til einstaklinga. Í dómaframkvæmd hafi af þessum sökum, þegar ábyrgðarskuldbindingar eru felldar úr gildi, ekki verið vísað til samkomulagsins eins og sér til stuðnings niðurstöðu heldur hafi málsatvik verið metin heildstætt í ljósi 36. gr. laga nr. 7/1936 um sammingsgerð, umboð og ógilda löggæringa. Vísar varnaraðili máli sínu til stuðnings til dóma Hæstaréttar í máli nr. 163/2005 og 141/2012. Þá vísar varnaraðili til dóms héraðsdóms Norðurlands vestra í máli nr. E-25/2011 og dóms héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. E-4871/2011. Áréttar varnaraðili að úrskurðarnefndin, sem væntanlega teljist til úrskurðarnefndar á stjórnsýslustigi, sé bundin við fordæmi dómstóla við úrlausn mála.

Varnaraðili byggir á því að samkomulagið hafi verið fyllilega virt gagnvart sóknaraðila. Mat á greiðslugetu skuldara hafi verið framkvæmt og niðurstaða þess kynnt sóknaraðila áður en hann hafi gengist í ábyrgð. Bendir varnaraðili á að FF hafi ekki eignast kröfu á hendur skuldara og sóknaraðila fyrr en við kaupin á skuldabréfinu þann 27. júlí 2004 og vísast til úrskurðar héraðsdóms Norðurlands eystra í máli nr. Y-1/2012 því til staðfestingar. Varnaraðili áréttar sérstaklega að dómur þessi hafi verið kveðinn upp í júlí sl. og staðfesti skilning varnaraðila í þessum efnum sem hingað til hafi verið hafnað af úrskurðarnefndinni í fyrri málum. Úrskurðarnefndinni beri hins vegar að fylgja dómafordæmum við úrlausn mála og vísast til dómsins sem ótvíræðs fordæmis í máli þessu, einkum um það lykilatriði málsins hvenær sóknaraðili gekkst í ábyrgðina, þ.e. hvenær til ábyrgðarskuldbindingarinnar stofnaðist. Um framangreint hafi úrskurðarnefndin verið í villu í fyrri málum. Sóknaraðili hafi gengist samkvæmt framangreindu í ábyrgð eftir að honum hafi verið kynnt jákvæð niðurstaða greiðslumatsins. Það séu því engin efni til þess að ógilda ábyrgð sóknaraðila.

Ofangreindu til stuðnings vísar varnaraðili til þess að sóknaraðila hafi verið kunnugt um, frá og með 4. júlí 2004, að mat á greiðslugetu skuldara skyldi fara fram. Þann dag hafi sóknaraðili undirritað skjalið „Yfirlýsing vegna láns með sjálfskuldarábyrgð og/eða lánsveð“ og hafi frá þeim tíma verið kunnugt um ákvæði 3. gr. samkomulagsins sem varði skyldu fjármálafyrirtækja til þess að greiðslumeta skuldara. Þann dag hafi sóknaraðili jafnframt staðfest að hann hafi kynnt sér upplýsingabækling um ábyrgðir og lánsveð þar sem skylda FF til þess að greiðslumeta skuldara hafi verið ítrekuð auk þess sem sóknaraðili hafi verið hvattur til þess að kanna fjárhagsstöðu skuldara. Greiðslumatið hafi verið sóknaraðila til reiðu þann 8. júlí 2004 og hafi hann getað frá þeim tíma óskað eftir því að fá að kynna sér niðurstöðu þess. Sóknaraðili hafi hins vegar tekið þá ákvörðun að undirrita skuldabréfið án þess að hafa kynnt sér niðurstöðu greiðslumatsins. Ekki verði séð að niðurstaða greiðslumatsins sem benti til þess að skuldari gæti staðið við skuldbindingar sínar miðað við þáverandi fjárhagsstöðu hefði einhverju breytt um vilja sóknaraðila til þess að gangast í ábyrgðina.

Bendir varnaraðili á að sóknaraðila hafi verið kynnt jákvæð niðurstaða greiðslumatsins þann 22. júlí 2004. Í skjalinu „Niðurstaða greiðslumats“ hafi einnig verið að finna tilvísun til ákvæðis 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins sem kveði á um að tryggt skuli á ábyrgðarmenn geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengst í ábyrgð. Hafi sóknaraðili talið að FF hafi ekki fylgt framangreindu ákvæði hefði honum verið í lófa lagið að gera athugasemdir við framkvæmdina við undirritun fyrrgreinds skjals. Þvert á móti hafi sóknaraðili undirritað yfirlýsingu um að hann óskaði eftir að gangast í ábyrgð eftir að hafa kynnt sér niðurstöðu greiðslumatsins og hafi ekki haft uppi mótmæli um réttmæti ábyrgðarinnar fyrr en nú átta árum eftir að til hennar hafi stofnast. Aðgerðarleysi sem þetta leiði til þess að sóknaraðili hafi glatað hugsanlegri kröfu sinni fyrir tómlæti og vísar varnaraðili til dóms héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. E-4871/2011 máli sínu til stuðnings. Þegar af þeirri ástæðu beri að hafna kröfum sóknaraðila.

Með hliðsjón af því sem rakið hafi verið telur varnaraðili að engin efni séu til þess að ógilda ábyrgð sóknaraðila á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa, enda sé ekki ósanngjarnt eða andstætt góðri viðskiptavenju af hálfu varnaraðila að bera ábyrgðarskuldbindinguna fyrir sig.

Varnaraðili mótmælir sérstaklega málsástæðu sóknaraðila um að FF hafi ekki viðhaft góða viðskiptahætti í samræmi við 19. gr. laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki á þeim grundvelli að vextir af skuldabréfinu hafi verið reiknaðir frá útgáfudegi þess. Sú staðhæfing byggir á misskilningi. Bendir varnaraðili á að samkvæmt kaupnótu, sem lögð hafi verið fram, þá hafi áfallnir vextir að fjárhæð kr. 7.109, verið keyptir með skuldabréfinu þann 27. júlí 2004, þ.e. greiddir af hálfu FF til aðalskuldara bréfsins. Sé hér um eðlilega framkvæmd að ræða, aðalskuldara til hagsbóta.

Þá hafnar varnaraðili því alfarið að upplýsingalög nr. 50/1996 taki til varnaraðila og vísar einkum til gildissviðs laganna skv. 1. gr. þeirra. Áréttað skuli að engin skylda hvíli á varnaraðila að geyma gögn vegna lánveitinga sem þegar hafi verið greidd upp.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að gildi sjálfskuldarábyrgðar sóknaraðila á skuldabréfi nr. Z, útgefnu af A, til FF.

Samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dagsett 1. nóvember 2001, er undirritað af Sambandi íslenskra sparisjóða f.h. sparisjóða. FF var einn þessara sparisjóða og leiðir varnaraðili í máli þessu rétt sinn frá því félagi. Verður varnaraðili talinn bundinn við efni þess, en þeim skilningi hafnað að um sé að ræða stefnuyfirlýsingu aðila þess um framkvæmd á veitingu ábyrgða í tengslum við lánveitingar til einstaklinga.

Umrætt samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga tekur m.a. til þess þegar einstaklingur gengst í sjálfskuldarábyrgð, sbr. 2. gr. samkomulagsins. Samkvæmt 3. gr. samkomulagsins er fjármálafyrirtæki skylt að meta greiðslugetu greiðanda nema ábyrgðarmaður óski sérstaklega eftir því með skriflegum hætti að svo verði ekki gert. Fjármálafyrirtæki er þó ávallt skylt að greiðslumeta skuldara þegar ábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum viðkomandi skuldara nemur meira en kr. 1.000.000.

Í máli þessu liggur fyrir skjalið „Niðurstaða greiðslumats“ þar sem sóknaraðila var kynnt jákvæð niðurstaða greiðslumats. Einnig liggur fyrir greiðslumat sem skráð

var þann 8. júlí 2004, sem enginn skrifar undir. Þar kom fram að afgangur á mánuði hafi verið kr. 72.344 fyrir lánveitingu en kr. 63.990 eftir lánveitingu. Miðað var við að framfærslukostnaður væri kr. 38.457 og annar fastur kostnaður kr. 30.000 en þær upplýsingar virðast byggðar á skjalinu „Greiðslumat vegna lántöku“ sem útgefandi skuldabréfsins fyllti inn þann 4. júlí 2004. Þar var framfærslukostnaður sagður kr. 39.317 og önnur föst útgjöld kr. 30.000. Það sem hér skiptir einkum máli er hvort með þessu hafi verið brotið gegn skuldbindingum samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga um hvernig skyldi staðið að greiðslumati. Samkvæmt 2. mgr. 3. gr. samkomulagsins skal við áætlun á útgjöldum til neyslu að lágmarki nota viðmiðun Ráðgjafarstofu um fjármál heimilanna eða Íbúðalánasjóðs. Frá ágúst 2003 til ágúst 2004 var viðmiðunin kr. 35.700 fyrir einstakling og frá ágúst 2004 var viðmiðunin kr. 37.100 fyrir einstakling. Samkvæmt því er ljóst að framfærslukostnaður fjárhagsyfirlitsins var umfram lágmarkskröfur samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga. Í ljósi framangreinds verður að telja að greiðslumat hafi farið fram og verið í samræmi við lágmarksskilyrði 3. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga.

Í 4. gr. samkomulagsins er fjallað um upplýsingagjöf til ábyrgðarmanns áður en til sjálfskuldarábyrgðar er stofnað. Í ákvæðinu er í fyrsta lagi kveðið á um það að fjármálafyrirtækjum beri að gefa út upplýsingabækling um skuldaábyrgðir og veðsetningar og dreifa með skjölum sem afhent eru ábyrgðarmönnum til undirritunar.

Í 2. mgr. 4. gr. samkomulagsins ræðir um hvernig ábyrgðarmaður skal með undirritun sinni staðfesta að hann hafi kynnt sér efni upplýsingabæklings og staðfesta sérstaklega ef það á við að honum sé kunnugt um að ráðstafa eigi meira en helmingi lánsfjárhæðar til uppgreiðslu eldri lána.

Samkvæmt 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins skal tryggt að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengst í ábyrgðina, enda liggi fyrir að greiðandi hafi samþykkt það. Ef niðurstaða greiðslumats bendir til að greiðandi geti ekki efnt skuldbindingar sínar en ábyrgðarmaður óskar eftir að lán verði veitt engu að síður, skal hann staðfesta það skriflega.

Í málinu liggur fyrir að dagsetning umrædds skuldabréfs er 12. júlí 2004. Gekkst sóknaraðili því í ábyrgðina þann dag. Er það enda í samræmi við framkvæmd forvera varnaraðila, FF, en í bæklingi FF um ábyrgðarmenn og veðleyfisgjafa sem varnaraðili lagði fram, kemur fram að ábyrgðin verði til með skriflegri yfirlýsingu ábyrgðarmanns á skuldabréfi eða öðru skuldaskjali. Af úrskurði héraðsdóms Norðurlands eystra nr. Y-1/2012 verður ekki fyllilega ráðið hvenær til ábyrgðarinnar stofnaðist, sbr. 4. gr. samkomulagsins, en þar er fallist á að ábyrgðarmaður hafi undirritað sjálfskuldarábyrgðaryfirlýsingu þann 21. október 2005 en að sparisjóðurinn hafi eignast kröfu á hendur ábyrgðarmanni, eftir atvikum, 26. október 2005, við kaup á skuldabréfi.

Í máli því sem nú er um fjallað var skjalið „Niðurstöður greiðslumats“ undirritað 22. júlí 2004, þ.e. tíu dögum eftir að sóknaraðili gekkst í ábyrgðina. Í 3. mgr. 4. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga kemur fram að tryggt skuli að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengst í ábyrgðina. Varnaraðili uppfyllti því ekki skyldur sínar samkvæmt 1. mgr. 3. gr. og 3. mgr. 4. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga við útgáfu skuldabréfsins.

Við mat á því hvort víkja eigi ábyrgð sóknaraðila til hliðar í ljósi ofangreinds, með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa ber að líta til þess að þann 22. júlí 2004 var sóknaraðila kynnt jákvæð niðurstaða

greiðslumats. Hefur sóknaraðili enga tilraun gert til að útskýra hvernig dagsetning þeirrar yfirlýsingar hafi skipt máli fyrir ábyrgðarskuldbindingu hans eða haldið því fram að vilji hans hafi staðið til þess að gangast ekki í ábyrgð vegna jákvæðrar niðurstöðu greiðslumatsins, sbr. úrskurður úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 32/2012.

Í ljósi framangreinds verður ekki séð að orsakatengsl séu á milli dagsetningar umræddra skjala og ábyrgðarinnar sem sóknaraðili gekkst í. Í ljósi þess verður ekki talið að forsendur séu til að ógilda ábyrgð sóknaraðila með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga. Ber því að hafna kröfu sóknaraðila.

Sóknaraðili byggir einnig á því að varnaraðili neiti að leggja fram gögn vegna ráðstöfunar á lánsfjárhæð sem tengist láninu. Sóknaraðili vísar til upplýsingalaga nr. 50/1996 kröfu sinni til stuðnings. Samkvæmt 1. gr. laga nr. 50/1996 taka þau til stjórnýslu ríkis og sveitarfélaga, sbr. 1. mgr. og skv. 2. mgr. taka þau enn fremur til starfsemi einkaaðila að því leyti sem þeim hefur verið falið opinbert vald til að taka ákvarðanir um rétt eða skyldu manna. Samkvæmt því er ljóst að lög nr. 50/1996 gilda ekki um kröfu sóknaraðila um að varnaraðili leggi fram gögn vegna ráðstöfunar á lánsfjárhæð sem tengist láninu. Verður kröfu sóknaraðila þar að lútandi þegar af þeirri ástæðu hafnað.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Kröfum sóknaraðila, M, á hendur varnaraðila, F, er hafnað.

Reykjavík, 5. nóvember 2012.

Haukur Guðmundsson

Geir Arnar Marelsson

Jóhann Tómas Sigurðsson

Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Guðlaug B. Ólafsdóttir